

Sosiaali- ja terveystieteiden valtiokunta

Eduskunnan kirjasto

00102 Eduskunta

**Jyväskylän kaupungin sosiaali- ja terveyspalvelujen lausunto asiassa: HE 230/2020 vp
Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain
muuttamisesta**

Yleistä

Toimintaympäristössä tapahtuu ennakoitujen muutosten lisäksi myös ennakoimattomia muutoksia, kuten esimerkiksi koronapandemia vaikutuksineen on osoittanut.

Toimintaympäristön muutostekijät edellyttävät sosiaali- ja terveydenhuollossa yhtenäistä tilannekuvaa, yhteensovittettua valmiutta ja varautumista ennakoivine toimenpiteineen alueellisella ja kansallisella tasolla. Näiltä osin muutosesitykset terveydenhuoltolakiin (1326/2010) ja sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) jotka koskevat yhteistä valmiussuunnittelua, yhtenäisen tilannekuvan muodostamista, eri viranomaisalojen yhteistyön tiivistämistä ja selkiyttämistä kunkin viiden yliopistollisen sairaanhoitopiirin alueella normaalioloissa, normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa ovat perusteltuja. Huolena on, että erä- aluetasoinen varautuminen voi viedä valmiussuunnittelua liian etäälle arkipäivän viranomaistoiminnasta. Valmiussuunnitelmat eivät saa jäädä ylätasolle vaan niiden tulee antaa myös käytännössä sovellettavaa ohjeistusta sosiaalihuollon viranomaisille kuten sosiaalipäivystykselle.

Terveydenhuoltolakiin ja sosiaalihuoltolakiin ehdotettavien muutosten kannatettavana tavoitteena on yhtenäistää ja selkiyttää eri toimijoiden rooleja normaalioloissa, normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kirjaamalla nykyinsäädäntöön keskeisimmät ja kiireelliset toimialojen valmiusrakennetta ja yhteistoimintaa vahvistavat elementit, jotka ovat välttämättömiä sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän toimivuuden varmistamiseksi ennen valmistelussa olevan sosiaali- ja terveydenhuollon rakenneuudistuksen toteutumista.

Merkittävää on, että muutoksilla on mahdollista tiivistää sosiaalihuollon ja terveydenhuollon, perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon yhteistyötä ja yhdessä toimimista. Esityksellä myös parannetaan mahdollisuuksia saada aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmästä yhtenäinen valtakunnallinen kokonaisuus valmiuden ja varautumisen kannalta.

Ehdotetut muutokset parantaisivat useissa arjen häiriötilanteissa toisiinsa kytkeytyvien sosiaalihuollon ja terveydenhuollon toimintojen ohjaamista ja yhteensovittamista.

Sosiaalihuoltoa koskevat muutokset

Sosiaalihuollon näkökulmasta esitetyt seuraavat muutokset ovat kannatettavia koska ne edesauttavat kokonaisvaltaista tilannekuvan muodostamista sekä varautumista:

Sosiaalihuoltolakiin lisätään sosiaalihuollon valmiussuunnittelua ja varautumista koskeva yleissäännös. Sairaanhoidopiirien alueen kuntien tulee laatia yhteinen sosiaalihuollon valmiussuunnitelma keskussairaalan sijaintikunnan sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen johdolla. Kunnan sosiaalihuollosta vastaavan viranomaisen tehtävänä olisi luoda sosiaalihuollon tilannekuva, joka sisältäisi tiedot sellaisista häiriöistä ja niiden uhkista, jotka vaarantavat väestön sosiaalisen turvallisuuden ja hyvinvoinnin sekä sosiaalihuollon toteuttamisen, sekä tiedot kunnan sosiaalihuollon valmiudesta vastata häiriötilanteisiin. Tilannekuvatieto jaettaisiin toimivaltaisille viranomaisille. Sosiaali- ja terveysministeriö kokoaisi alueilla yhtenäisin perustein luodut sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvatiedot valtakunnalliseksi sosiaali- ja terveydenhuollon tilannekuvaksi sosiaali- ja terveysministeriön ja valtion johdon käyttöön.

Esityksessä korostetaan, että sosiaalihuollon kantokykyyn ja jatkuvuudenhallintaan tulee jatkossa kiinnittää aikaisempaa enemmän huomiota. Kontekstissa huomioon otettavaksi tulee myös ostopalveluiden jatkuvuuden ja toimintavarmuuden varmistaminen sillä nykyisin varsinaista varautumista ohjaavaa sääntelyä on vähän.

Merkille pantavaa ja myönteistä on sosiaalipäivystyksen esille nostaminen ja vahvistaminen. Erittäin tärkeää on vahvistaa sosiaalipäivystyksen roolia muiden päivystävien viranomaistoimijoiden rinnalla.

Sosiaali- ja terveysministeriön toimittaman selvityksen (Sosiaalipäivystys Suomessa: Kartoitus sosiaalipäivystystoiminnan järjestämisestä ja toiminnasta, STM Raportteja ja muistioita 37:2019 <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161623>) mukaan sosiaalipäivystyksen apua tarvitsevat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa, vaan avun saatavuus ja sisällöt vaihtelevat sen mukaan, missä päin Suomea avun tarvitsija on hädässä. Selvityksen perusteella kuntien valmiussuunnittelussa on kehitettävää erityisesti siinä, että sosiaalipäivystysten tehtävät ja asema hälytysjärjestelyissä olisi kirjattu paremmin sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön sosiaalipäivystys selvityksen mukaan varautumista on tarkoituksenmukaista kehittää nykyisiä sosiaalipäivystysalueita laajemmilla alueilla. Paljon resursseja ja varautumisen erityisosaamista edellyttävissä tilanteissa on tärkeää tuntee laajemman alueen sosiaalipäivystyksen ja muun sosiaalihuollon resurssit ja osaaminen, jotta keskinäinen tuki on mahdollista. Nykyisin Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystykseltä saatavan tuki on merkittävässä asemassa kuntien akuuttien kriisitilanteiden hoidossa.

Sosiaalihuoltolakiin lisättäisiin valmiuslain säännöstä vastaava yleinen varautumisvelvoite, jonka mukaan kunnan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen tulee valmiussuunnitelmin sekä häiriötilanteissa että poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmisteluun ja muilla toimenpiteillä varmistaa tehtäviensä mahdollisimman hyvä hoitaminen myös normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Säännöksen mukaan sosiaalihuollosta järjestämisvastuussa olevien kuntien keskinäisen yhteistyön lisääminen ja erityisvastuualueen tasoinen koordinointi mahdollistaisi sen, että myös sosiaalihuollon toimintaa pystyttäisiin suunnittelemaan yksittäistä kuntaa laajemmilla alueilla sekä keräämään ajantasaista tilannekuvaa alueellisiin ja valtakunnallisiin tarpeisiin. Huomioitavaa on, että itse valmiussuunnitelmat tulisi tehdä sairaanhoitopiirien alueilla.

Keskeisissä ehdotuksissa todetaan, että valtion mahdollisuutta osallistua valmiuden ylläpitämiseen ja erityistilanteiden hoitamiseen rahoittamalla toimintaa laajennettaisiin myös sosiaalihuollon toimintaan. Tämä on myönteinen asia. Sosiaali- ja terveysministeriö voisi nimetä valtakunnallisia toimijoita myös sosiaalihuollon tehtäviin. Nimeäminen voitaisiin tehdä myös määräaikaaisesti ja tarkasti rajatun tehtävän hoitamiseksi.

Valtion taholta tulee osoittaa resurssia myös sosiaalipäivystyksen ja sosiaalihuollon valmiuteen liittyvien tehtävien kehittämiseen ja erityisesti niiden turvaamiseen.

Muutosten tavoitellut yhteiskunnalliset vaikutukset ovat positiivisia, sillä sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmän parempi valmius ja varautuminen normaaliolojen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin osaltaan vahvistavat yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta, asukkaiden turvallisuuden tunnetta ja luottamusta palvelujärjestelmään. Eri tilanteissa toimintakykyinen palvelujärjestelmä parantaa kuntalaisten yhdenvertaisuutta avun saantiin normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Alueellinen varautuminen, tilannekuvan ylläpito ja ehdotetut muutokset

Kunnalle ja sairaanhoitopiirille ehdotetaan veloitetta luovuttaa erityisvastuualueensa yliopistollista sairaalaa ylläpitävälle sairaanhoitopiirille valmiussuunnittelun kannalta välttämättömät tiedot, jotta yliopistollista sairaalaa ylläpitävä sairaanhoitopiiri pystyy suoriutumaan ohjausveloitteestaan. Lisäksi kuntien ja sairaanhoitopiirien edellytetään luovuttavan tilannekuvan kannalta välttämättömät tiedot. Kunta seuraa nykyisinkin oman alueensa tilannetta ja joutuu keräämään vastaavia tietoja, joten tilannekuvan ylläpidon kannalta merkityksellisten tietojen luovuttaminen edelleen erityisvastuualueen yliopistollista sairaalaa ylläpitävälle sairaanhoitopiirille on perusteltua.

Tietojen keruu ja niiden edelleen välittäminen edellyttää kuitenkin yhtenäistä, helppokäyttöistä tietoteknistä alustaa, joka palvelee myös oman toiminnan tarpeita, jotta uudet veloitteet eivät aiheuta kohtuutonta lisätyötä.

Terveysthuollon alueellista varautumisesta on säädetty terveydenhuoltolaissa. On hyvä, että nyt edellytetään samanlaista suunnittelua myös sosiaalihuollon osalta ja näiden yhteensovittamista. Eri viranomaisstahojen yhteistyön merkitys korostuu erityisesti poikkeus- ja häiriötilanteissa. Toimiva suunnittelu edellyttää toimivaa alustaa aivan kuten tietojenkeruukin.

Alueellisen ja valtakunnallisen tilannekuvan tarve on korostunut viimeaikaissa häiriötilanteissa, joten on erittäin hyvä, että tilannekuva ja sen edellyttämien tietojen kokoaminen on nostettu lainsäädäntötasolle.

Se, että viiden yliopistollisen sairaanhoitopiirin keräämät alueelliset tilannekuvat perustuisivat yhdenmukaisiin ja keskenään vertailukelpoisessa muodossa kerättyihin tietoihin, helpottaisi valtakunnallisen tilannekuvan ylläpitoa ja mahdollistaisi nykyistä paremman alueiden välisen yhteistyön.

Sosiaalihuoltolakea koskevat muutokset

Sosiaalihuoltolaki 33 b §. Sosiaalihuollon valmiuteen ja varautumiseen liittyvät tehtävät. Lakiin lisättäväksi suunniteltu pykälä tarkoittaa varautumista koskevien velvoitteiden kirjaamista substanssilakiin mikä selkeyttää sosiaalihuollon tehtäviä, merkitystä ja vastuuta varautumisesta kunnassa.

Keskeisimpänä voidaan pitää tavoitetta, että kuntien tulisi laatia yhteinen sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelma. Sote-uudistustakin ajatellen, sen pitäisi olla palveluiden järjestämisen näkökulmasta käytännössä mahdollista.

Valmiussuunnittelun kokonaisvaltaisuuden näkökulmasta kunnassa on keskeistä sosiaali- ja terveydenhuollon valmiussuunnitelmien yhteensovittaminen tarpeellisilta osin poikkihallinnollisesti muiden hallinnon alojen sekä myös ruokahuollosta ja tilapalveluista vastaavien toimialojen valmiussuunnitelmien kanssa, mukaan lukien varhaiskasvatus ja perusopetus. Lisäksi yksityiset ja kolmannen sektorin palveluntuottajat tulee kytkeä osaksi käytännön valmiussuunnittelua.

Erittäin kannatettavaa on palvelutuotannossa eri toimijatahojen tai palveluntuottajien mukaan ottaminen kuntien valmiusharjoituksiin. Keskeistä on osallistaa sosiaalipäivystys valmiusharjoituksiin ja -suunnitelmiin. Harjoituksia tulisi järjestää riittävästi käytännön tasolla, jotta toimintakäytännöt ja palveluketjut sekä tilannekuvan muodostaminen tulevat aidosti testattua.

Terveysthuoltolakea koskevat muutokset

Terveysthuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan yliopistollista sairaalaa ylläpitävä sairaanhoitopiiri ohjaa erityisvastuualueellaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden valmiussuunnittelua valtakunnallisten yhtenäisten periaatteiden mukaisesti. Tämä

on perusteltu ehdotus alueellisen yhdenmukaisuuden kannalta, mikä varmistaa omalta osaltaan toimivaa yhteistyötä niin normaali- kuin poikkeusoloissakin.

Terveystieteiden lain 38 §:ssä on ollut velvoite alueellisesta valmiussuunnittelusta sairaanhoitopiirin alueella vuodesta 2011 alkaen. Lisäksi terveydenhuoltolain 46 §:n ensihoitokeskuksen tehtäviin liittyen on viitattu myös alueellisten varautumis- ja valmiussuunnitelmien laatimiseen suuronnettomuuksien ja terveydenhuollon erityistilanteiden varalle yhdessä muiden viranomaisien, toimijoiden ja erityisvastuualueiden kanssa, siten että ne muodostavat kansallisen kokonaisuuden.

On kuitenkin huomioitava, että kunnilla ja sairaanhoitopiireillä säilyy järjestämis- ja koordinoitavastuu omaan palvelujärjestelmäänsä kuuluvista toiminnoista siitä huolimatta, että yliopistollisen sairaanhoitopiirien valmiuteen ja varautumiseen sekä tilannekuvan ylläpitoon liittyvät velvoitteet laajenevat.

Terveystieteiden lakia koskevan hallituksen esityksen (HE 90/2010 vp) 38 §:n yksityiskohtaisten perustelujen mukaan momentissa säädetään valtion mahdollisuudesta osallistua terveydenhuollossa tarvittavan valmiuden ylläpitämiseen ja erityistilanteiden hoitamiseen. Valmiuteen, varautumiseen ja tilannekuvan ylläpitoon liittyvät uudet tehtävät on huomioitava niin peruskuntien, sairaanhoitopiirien kuin erityisvastuualueiden yliopistollisten sairaanhoitopiirienkin rahoituksessa.

Lain voimaan tulon aikataulu

Lain voimaan tulon ajankohdassa tulee huomioida, että käytännön valmistelutyöhön jää riittävästi aikaa. Muutokset merkitsevät suurta työmäärää, resurssien sitomista valmiussuunnitelmien päivittämiseen, koordinoimiseen ja alueelliseen organisoitumiseen.

Johanna Tuukkanen
ylilääkäri

Ulla Kuittu
sosiaalipalvelujen palvelujohtaja

Lausunto on allekirjoitettu sähköisesti asianhallintajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

